

دانشگاه تهران

دانشکده علوم اداری و مدیریت بازرگانی

تحقیقی پیرامون اداره امور زندانها و استفاده از نیروی انسانی زندانیان در زندان
قصور (ندامتگاه مرکزی)

پایان نامه فوق لیسانس

استاد راهنما: آقای عزت الله حمیدی

هیئت داوران

آقای عزت الله حمیدی دکتر ابوالفضل صادقیپور دکتر هوشنگ کولان

تهیه و تنظیم از ابراهیم جوهری دانشجوی فوق لیسانس
رشته علوم اداری دانشکده علوم اداری و مدیریت
بازرگانی

تاریخ شهریورماه سال ۱۳۵۷

۲۶۲

۱۳۵۷/۶/۲۰	این کتاب در کتابخانه
تصویربرداری شد	فرب

تقدیم بہ :

بپس ہمدلی و یاریجا ہمیشہ کے شہ
باشیستہ ترین حماس و قدر وانی بہ ہمسر پاک نهادم
کہ با ایجا کانونہ کرم و محبتی آرامش بر ایم ایجا تکمیل را
فرام نموده است تقدیم میگرد تا بدینوسیله تورا تبہ
از کہ از عشق و وفاش را بخوبی حیران کرده باشم ، زیرا ساعات
فرغم متعلق بہ اوست .

فصل در انجمن

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

بعلت پیشرفت تکنولوژی و گسترش روابط اجتماعی انجام يك بررسی و تحقیق بدون بهره برداری از تجارب و راهنمایی استادان فن امکان پذیر نمی باشد لذا بدیهی است که در تهیه و تنظیم رساله حاضر از مساعدت و ارشاد اساتید ارجمند بهره مند شده و برخورد واجب میدانم که در این مختصر زحماتشان را ارج نهم و سپاس خود را تقدیم حضورشان نمایم . مطمئن باشند که زحمات ارزنده شان فراموش شدنی نیست آنچه که مسلم است بر شمردن نام کلیه سروران عزیز که بنحوی از انحاء از مساعدتشان برخوردار بوده‌ام در این مختصر امکان پذیر نیست لذا با عرض پوزش از ذکر نام کلیه سروران خودداری میشود .

لازم میدانم از استاد محترم تیمسار سرتیپ شهربانی عزت‌الله حمیدی که همواره مرا مرهون راهنمایی های سازنده شان نموده و هرگز مراجعات مکرر من موجب است خستگی و ملال خاطر ایشان را فراهم نیاورده قدردانی نمائیم همچنین از ارشاد و هدایت جناب آقایان دکتر ابوالفضل صادقیپور و دکتر هوشنگ کوکلان و زحمات تیمسار سرتیپ شهربانی منصور محرری رئیس نهاد امتگاه مرکزی و سرکار سرهنگ بیک زاده رئیس کارگاههای زندان قصر و سرکار سروان حسنی رئیس اندرزگاه نوجوانان که در توزیع پرسشنامه و جمع آوری آن مرا یاری نموده‌اند ، سرکار سروان گلجان سرپرست انتشارات دانشکده انفسری پلیس و تیمسار سرتیپ شهربانی شرقی رئیس سازمان تشخیص هویت و اداره انگشت نگاری که

همیشه با آغوشی باز و روشنی گشاده بدخواستها و سئوالات من پاسخ داده و مرا در مسیر تحقیق راهنمایی میفرمودند قدر دانستم .
نمایم .

با عرض تشکر - ابراهیم جوهری

پیش‌گفتار

در مدتی کوتاه که از عمر مدیریت نوین میگذرد امر سرپرستی انسانها -
به گونه‌های ریاست، مدیریت، فرماندهی و رهبری تحول و تطور یافته است،
ریاست از مناسباتی نادرست که مرئوسان بی چون و چرا تابع امر روستا باشند -
گفتگوی کند، مدیریت تراز است برتر از وجود سلسله روابط بین رئیس -
مرئوس بیشتر بر پایه‌های فنی و شیوه‌های تولیدی و بکار بردن روشهایی که به -
افزایش سطح تولید کمک نماید متکی میباشد. رهبری تجلی برترین و بهترین -
شکل مناسبات عاطفی و مایه پیوند دلها میان انسانها است رهبری پدیده‌ای -
لطیف و ظریف که مناسبات انسانها با اصول فلسفی، اجتماعی، سیاسی -
و فرهنگی با تار و پود محبت پیوستن و دوختن عواطف به یکدیگر بهم میآمیزد -
بهر شکل میکوشد تا زندگانی شیرین و دلچسب و خوش آیندی را برای هواخواهان
چنین آئین فراهم سازد.

آقای توماس هلم مدیر قسمت اداری شرکت صنعتی یال معتقد است نمود
درصد از مسائلی که سازمانهای بزرگ با آن روبرو هستند مربوط به مناسبات
بشری و ده درصد بقیه آن جنبه‌های فنی دارد.

امروزه با توجه به انساندوستی در مدیریت زندانها این پایه‌ها را ساخته
و مایه‌های حسن روابط انسانها را در قالبهای اصیل و پا برجا شگل‌گیری کرده
است. تفکر علمی، بررسیهای پژوهشی، مشغول‌وژی و تکنولوژی با ریزه کاریهای
اخلاقی و دردشناسیها به مدیریت زندانها راه یافته است. بمعهد مستولان
زندانها و انصران پلیس و خدمتگزاران اجتماع است که انسان دوستی را به -

وایفهای که ثانویاً "عده دار انجام آن هستند توأم" بکار بندند که ایــــن
انفراد بیمار را انسان و صاحب عواطف انسانی بشناسند و بکوشند چون پزشکــــی
شکیبا و دلسوز دردهایشان را پاره نموده در درمان آنها کوشا باشند
تا در نتیجه این عده ده گم کرده بتوانند درس انسانیت و نوع پروری، گذشت
و خدمت را از شیوه و رفتار مریبان خود در زندان فرا گرفته انسانی بار آیند
که هر جا پای می نهند شفقت و خدمت و ادب از اعمال و گذشت آنها بجای ماند.

شهریور ماه سال ۱۳۵۲

- الف -

فهرست مطالب

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
	فصل اول : کلیات
۱	۱- شناسائی مسئله تحقیق و علل انتخاب موضوع
۳	۲- احراز مشکل
۶	۳- علل مشکل
۷	۴- بیان فرضیه ها
۹	۵- روش تحقیق
۱۱	۶- موانع موجود
	فصل دوم :
۱۲	۱- تاریخچه مختصر زندان
۱۶	۲- سیستم زندان ها در ایالات متحده آمریکای شمالی
۲۲	۳- تاریخچه زندان در انگلستان
۳۰	۴- تاریخچه زندان در ژاپن
۴۲	۵- سیرتاریخی زندان در ایران
	فصل سوم :
۵۷	۱- مراحل راه یک زندانی طی میکند
۶۷	۲- طرز پذیرش زندانی در زندان
۷۱	۳- طرز شناسائی شخصیت بزه‌کار

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۷۶	۴- طبقه بندی زندانیان از نظر جنسیت
۸۸	۵- تفکیک جوانان از بزرگسالان
۹۲	۶- تفکیک بزرگسالان از پیران و زندانیان تحت پیگرد
۹۳	۷- تفکیک زندانیان از لحاظ وضع سلامتی
۱۰۱	۸- تفکیک محکومین سیاسی و جرائم عادی و زندانیان خطرناک
۱۰۲	۹- طرز بایگانی سوابق و اثر انگشت
۱۰۶	۱۰- تاریخچه انگشت نگاری
۱۰۹	۱۱- صفات و مشخصات خطوط سرانگشتان
۱۲۳	۱۲- طبقه بندی یا کلاسه اثر انگشت
	فصل چهارم :
۱۳۷	۱- سازمان زندانهای شهرهای کشور
۱۴۷	۲- کاربرد درمانی و بهداشتی زندان قصر
۱۵۲	۳- تشویق و تنبیه زندانیان
۱۵۴	۴- رابطه زندانی با خارج از زندان
۱۶۱	۵- آموزش علمی زندانیان
۱۶۴	۶- اعزام و بدرقه زندانی بدادگاههای دادسرا
۱۶۶	۷- انتخاب محل زندان و طرز ساختن آن
۱۷۵	۸- سازمان و تاسیسات زندان قصر (ندامتگاه مرکزی)

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۱۹۰	۹- فعالیتهای حرفهای و استفاده از نیروی انسانی در زندان قصر
۱۹۸	۱۰- نوع کار در زندان قصر
۲۰۴	۱۱- پاداش کار یا مزد زندانیان
۲۰۷	۱۲- نحوه توزیع زندانیان در کارخانجات زندان قصر و نمودار آن
۲۱۰	۱۳- بیمه های اجتماعی زندانیان
۲۱۱	۱۴- بنگاه تعاون و صنایع زندانیان در ایران
	فصل پنجم :
۲۱۶	نتیجه گیری و ارائه پیشنهاد
	قسمت مراجعه :
۱	۱- ضمیمه شماره ۱ پرسشنامه
۱۱	۲- فهرست منابع و مآخذ
-	الف - فهرست منابع فارسی
-	ب - فهرست منابع خارجی

فصل اول

۱- شناسائی مسئله تحقیق و علل انتخاب موضوع :

از یاد سرسام آور بزهکاری در چند سال اخیر در دنیا و کیفیت ارتکاب جرائم مخصوصاً "کشتارهای دسته جمعی که حاکی از بی رحمی و شقاوت و بی تفاوتی تبه کاران به مبانی اخلاقی و مذهبی و آداب و رسوم و قوانین و مقررات اجتماعی است محافل علمی و افکار عمومی را سخت مشوش و نگران ساخته است . برای حفظ نظام و آرامش و امنیت ، اکثر مردم خواهان تشدید مجازات و طرد بزهکاران از اجتماع بوده و تاءمین رفاه بیشتر در زندان را خلاف جنبه اربعی کیفیتها تلقی می کنند به خانواده و اطفال معصوم زندانیان که قربانیان اجتماعی هستند رحم و شفقت نداشته به اهمیت اجرای روش های اصلاحی و تربیتی و درمانی در زندانها و لزوم حمایت و هدایت زندانیان آزاد شده برای پیشگیری از تکرار جرم واقف نیستند و روشهای علمی را غیر قابل اجرا تصور می کنند وقتی علل و انگیزه های ارتکاب جرائم مورد مطالعه و بررسی قرار می گیرد بی توجهی و سهل انگاری جامعه برای خنثی کردن و از بین بردن علل و انگیزه هایی که سبب وقوع جرائم هستند ناسازگاری اجتماع را مبین و آشکار میگرداند . بایستی بایستادن واقمیت مدن عن بود که بشر با همه قدرت و ابتکار و تبحر هنوز نتوانسته است در مبارزه با بزهکاری پیروز و از یاد سرسام آور تبه کاری پیشگیری کرده و روابط عاقلی و انسانی را بین افراد جامعه تحکیم نماید . از طرفی دانش امروز معتقد است که زندان محلی برای تهیه زندانی و تدارک سازی شخصیت اوست هرگاه مجرم دچار عقده ها و کم بود ها

بود محلل معالجه اوست نه جایگاه انتقام گرفتن ، چنانچه
در گذشته بود .

در گذشته مجرم زندانی میشد تا در قبال جرمی که مرتکب
شده مجازات شود در واقع زندانی شدن یک نوع انتقام پس دادن
بود و انتقام گرفتن جامعه از عضو خاطی ولسی امروز در جوامع
مترقی و پیشرفته این اعتقاد و نظر مورد قبول نیست و اعتقاد بر
اینست که مجرم بملکت کوتاهی جامعه و خانواده در کار تعلیم و تربیت
او یا بملکت بیماری روانی و یا در اثر احتیاج به راه خطا می رود پس
میتوان او را برای زندگی دوباره و سالم آماده ساخت و زندان یا ندامتگاه
جای اینکار است . در کشور ما علل مختلفی وجود داشت که منجر به انحسار
و ساختن شخصیت تمیزکار میشد این علل عبارت بودند از :

الف - نابسامانی اقتصادی خاصه رابطه غیر منطقی و ظالمانه
اریاب و رعیت که گروهی روستائی را بشهر راند و نبودن کار ، آنان
و فرزندانشان را بسوی خلاف سوق داد .

ب - علت دوم که هنوز تا حدی باقی است نقص روابط خانوادگی
و عدم ثبات خانواده ها و طلاق ها و جدائی هاست که موجب
سستی روابط افراد خانواده میشود و ازدواج دوباره آنرا تشدید
می کند و بملکت نبودن تربیت و فرهنگ کافی نوجوانان بسوی خلاف

سوق داده میشوند . (۱)

پ - کشیده شدن جوانان بسوی خواستهای غیرمطلق

بعلت نقص تربیت .

ت - علت چهارم انگیزه نام آور شدن ، سرشناس شدن و خسوی

خصلت قهرمان بودن که صاحبش را براه کج و ناصحیح می برد

و این خصلت بیشتر در چنانگوش ها و کمانیکه برای ارضاء حس

برتری جوئی به زد و خورد می پردازند وجود دارد .

۲- اجزای مشکل :

الف - دگرگونی های مختلف اجتماعی و پیشرفت حیرت انگیز

صنعتی و ماشینی و عوارض ناشی از آن و بالاخص فاصله عظیم بین

توسعه مادیات و ترقی مملوئیات ، برخورداری از رفاه بیشتر که

ناشی از اختراعات و اکتشافات است ، خشونت ، شقاوت ، بی تفاوتی

و بیرحمی را جایگزین شجاعت و شهامت و دیگر عوامل انسانی

گردانیده است . اشتیاق بمادیات مانی اخلاقی را سست

(۱) - مجموعه سریال تلویزیونی طلاق ، اشارات زندان در پاشیدگی

خانوادگی ، شنبه ۲۲ / ۱۱ / ۱۳۵۶ ساعت ۳۰ - ۲۱

نموده و توجه به اعتلای معنویات را به فراموشی سپرده است. دستگیری از بینوایان، ترحم و شفقت به ضمنا و زنان و اطفال مفهومی خود را از دست میدهند. خشونت و عصبانگری ناسازگاری رفتار ضد اجتماعی از قبیل اخلال در نظم و آرامش اجتماعی، حالت بیقیدی و سرکشی و پرخاشگری و ترک خانواده و اعتیاد بمواد مخدر و ارتکاب به جرائم مختلف همه عواملی هستند که با افزایش جمعیت کثیری (زندانیان) ارتباط مستقیم دارند. یک بررسی تحلیلی به آمار زندانیان زندان قصر (ندامتگاه مرکزی) در چهار سال اخیر روند افزایش زندانیان را بخوبی آشکار میسازد.

آمار زندانیان زندان قصر در چهار سال اخیر

۲۱ فروردین ماه سال	زن	مرد	جمع کل
در سال ۱۳۵۳	۲۴۳	۶۲۷۸	۶۵۲۱
در سال ۱۳۵۴	۲۸۲	۷۰۸۲	۷۳۶۴
در سال ۱۳۵۵	۳۰۰	۷۴۲۵	۷۷۲۵
در سال ۱۳۵۶	۳۵۰	۷۶۸۳	۸۰۳۳

ب - مسئله از یاد جرائم بخصوص تکرار جرم را در سالها

اخیر، علمای حقوق جزا، روانشناسان و جامعه شناسان جدید
 عموماً "آنها زائیده رژیم غلط کیفری و عدم پیروی از اصول جدید
 علمی جهت اداره زندانها دانسته و عقیده دارند که رژیم کیفری
 قدیم که متنبی بر محبوس کردن مطلق مجرمین است، موجب
 تشدید کینه زندانیان نسبت به اجتماع گردیده و تکرار
 جرم را تسهیل می کند.

بطوریکه آمارهای مربوط باین موضوع نشان میدهد . ۳
 درصد زنان مجرم و ۴ درصد نوجوانان و مجرمین مرد * پس
 از خروج از زندان بتکرار جرم دست زده و عموماً بر اثر نائل
 شدن رهایی که قبلاً از زندان داشته اند . پس از آزادی بجهت
 جرائم بزرگتری اقدام مینمایند . بر حسب این ملاحظه ، علمای
 حقوق جزا و روانشناسان ، جامعه شناسان و دانشمندان مدیریت امور
 زندانها که در احوال مجرمین مطالعه کرده اند روز بروز نسبت به حسن
 اثر سیستم کیفری قدیم بدبین تر شده و بر آنان مسلم شده است
 که مجازاتها مخصوصاً مجازات زندان بصورتیکه تاکنون
 اعمال میشده نه تنها در محو یا تقلیل جرائم موثر نبوده
 بلکه غالباً موجب ازدیاد جرم و تکرار آن نیز گردیده است .

* لطفاً به پرسشنامه ضمیمه مراجعه شود .

۳- علل مشکل :

- الف : عدم مدیریت صحیح در اداره امور زندانها
- ب : مشکل کمبود جا زیرا تعداد زندانیان موجود در زندانهای ایران بهیچوجه متناسب با گنجایش پذیرش زندان نمی باشد .
مثلاً زندان قهر که گنجایش پذیرش ۲۴۸۲ نفر را دارد در حال حاضر تعداد ۸۰۳۳ نفر زندانی در آن بسر می برند .
- پ - مشکل کمبود کادر پرسنلی بویژه پرسنل متخصص (مدد کار اجتماعی ، پزشک ، روانپزشک ، روانگاو ، مربیان فنی و آموزشی و نیروهای انتظامی) برای اداره امور زندانها .
- ت - افزایش تعداد زندانیان امر تفکیک و طبقه بندی آنان را البتق اصول علمی مشکل نموده در نتیجه زندانیان آزاد شده را به تکرار جرم سوق میدهد .
- ث - مشکل عدم استفاده صحیح از نیروی انسانی زندانیان بمنوان نیروی کار در زندان های ایران . . .

۴- بیان فرضیه‌ها :

دانشمندان مکتب دفاع اجتماعی* از جمله مارك آنسل - دانشمند نامی معاصر تحول فلسفه مجازات‌ها را مبتنی بر پایه‌های اصول انسانی و هدفهای ارشادی و اصلاح و تربیت بزه‌کاران دانسته‌اند . دانشمند مزبور اصل قانونی شدن مجازات‌ها را از مکتب کلاسیک‌ها گرفته و قبول سیاست جزائی را بر محور بررسی‌های علمی و تحقیق انگیزه‌ها برای شناسائی دردها و اهتمام در شناخت علل سپس اقدام در درمان بیماری‌ها و عوارض و آفات ناشی از ناسازگاری حال و مزاج در هم ریخته افراد بزه‌کار که مایه کار مکتب تحقیق است پایه نظرات علمی خود قرار داده است (۱) در این پژوهش فرضیه‌های دانشمندان مکتب دفاع اجتماعی از جمله مارك آنسل در ۹ زندان از ۱۴۸ زندان ایران به محك آزمون و تجربه گذارده میشود تا معلوم گردد که کاربرد شیوه‌های علمی در اداره امور زندان‌های مورد بحث چگونه است . و هدف از تنظیم و اجرای این پژوهش آزمودن ۳ فرضیه زیر است .

* Social Defence School.

(۲) محمدرضا ، نعمتی ، انساندوستی در مدیریت زندانها ، (تهران :

چاپخانه دانشگاه پلیس سال ۱۳۵۵) ، ص ۴

فرضیه یکم :

چنانچه اجرای مدیریت صحیح در اداره امور زندانیان ایران اعمال گردد بسیاری از مشکلات زندانها حل گشته و تعداد برگشت زندانیان به زندان به نسبت ناخوشی کاهش می یابد .

فرضیه دوم :

چنانچه مسئولین و مأمورین و مربیان که اجرای روشهای اصلاحی و تربیتی و یا درمانی را بر عهده دارند به فنون و علوم کیفری جدید مخصوصاً کیفرشناسی یا علم اداره زندانها آشنا گردند شخصیات ، میزان معلومات ، ارزش تفکر ، رفتار و کردار آنان در اصلاح و تربیت زندانیان فوق العاده مؤثر خواهد بود .

فرضیه سوم :

تجدید نآرد در حقوق جزا ، اجرای تعلیق مجازات و مرعسی داشتن حقوق جزای سیستم حقوقی کشورهای انگلوساکسون ، تمداد زندانیان بویژه زندانیان با تکلیف را کم کرده و اداره امور زندانها را طبق روش علمی امکان پذیر میسازد .

از میان سه فرضیه مذکور فوق فرضیه یکم بعنوان فرضیه اهم انتخاب

و مبنای این تحقیق را تشکیل میدهد .

۵- روش تحقیق :

در روش تحقیق برای کسب اطلاعات سعی شد از منابع دست اول و دوم استفاده گردد منابع دست اول خود زندانیان بودند که سه اندرزگاه زندان قصر (ندامتگاه مرکزی) ، زندان شهرستان ساری گرگان بهمنوان نمونه جامعه آماری انتخاب و با توزیع پرسشنامه و انجام مصاحبه اطلاعات مورد نیاز دریافت گردید . برای رفع مشکل و پاسخ صحیح و منطقی هر مشکل از مسئولین امور زندان ها و بندها که سالیان دراز در اداره امور زندانها کار کرده و تخصص دارند بطور مستقیم سئوال میشد و نتایج اصلاحی و پیشنهادی آنان خواستار گردید . ناگفته نماند با مطالعه کتب های و مقالاتی که در این زمینه نوشته شد به زندان

* در زندان قصر (ندامتگاه مرکزی) در ندامتگاه نسوان ، اندرزگاه شماره ۶ نوجوانان و اندرزگاه شماره ۷ محل محکومان خوشرفتاری که در کارگاههای زندان قصر بکار اشتغال دارند پرسشنامه توزیع شده است .

مورد نظر مراجعه می‌کردم مجموعاً ۲۷ جلسه بزندان قصور (ندامتگاه مرکزی) ، دو جلسه بزندان شهرستان ساری و گرگان و یک جلسه بزندان های شهرستان (گنبد ، آمل ، بابل ، شمسوار ، شاهسوار ، گرگان و نوشهر) مراجعه کردم . برای کسب اطلاعات جنبی و تکمیلی ۴ جلسه به سازمان تشخیص هویت و اداره انگشت نگاری و ۵ جلسه بدانشکده پلیس تهران مراجعه کردم برای تعمیم و تسری واقعیات و موارد مشابه در عمل از روش تجزیه و تحلیل قیاس منطقی یعنی نتیجه گیری از توانین کلی در حالت خاص استفاده نمودم .

۶- موانع موجود :

بطور کلی بعلمت محرمانه بودن ماهیت کار زندان ها اصولاً " امر تحقیق و پژوهش در این قبیل مؤسسات مستلزم کسب اجازه و دریافت کارت مخصوص جهت تردد بوده که همین عمل کار محقق را مشکل می نماید . خوشبختانه من با توصیه و راهنمایی های استادان ارجمند ، تیمسار سرتیپ شهبانی عزت الله عمیدی و جناب آقایان دکتر ابوالفضل صادقیپور و دکتر هوشنگ کولان توانستم از تسهیلات زیادی برخوردار شده و بسهمی دولت در بند های زندان قصور و زندانهای شهرستانها رفت و آمد نمایم . ولی بعلمت ماهیت شغلی مأمورین و مسئولین زندانها که سعی در محرمانه نگهداشتن امور دارند کار بررسی و تحقیق در داخل زندانها با سایر مؤسسات اختلاف فاحش دارد از طرفی چون ۸۰ درصد زندانیان بیسواد یا سواد آنها کمتر از ششم ابتدائی و دوره اول راهنمایی می باشد دریافت پاسخ پرسشنامه از طرف آنان مشکل بوده و بهمین علت من سعی کردم در موج دوم پرسشنامهها اطلاعات تکمیلی را با همکاری رؤسای بندها از طریق مصاحبه با زندانیان دریافت نمایم .